

0-16

Miscellaneous items of Tlokwe lore K34/84

16 $\frac{3}{4}$

s653(u)

AM/8/84

E. Sono

1/17

1.

Tlokwa Folklore

Serêtho sa kgoši Mmamokotopi Ramokgopa ka morwedi wa gagwe
Mmafoto (60 years):

Mmamafa-a-Batlókwa.

Mmamafa-a-Batlókwa ha a timane
Ha a timane kgomo morwa-Mokotopi
O re kgomo a re letsôta a bitša.
Khutswane ya bapa maano, a reka
Dipitši morwa-Mokotopi ha a bona ba habo ba mo šatohetše,
Batlokwa ba metše meno a ka hodimo.
O tšwile maubeng a ba pepotše,
A pepotša dira mohlana, matome,
Ba šatohile bohle le batlogolo
Bana ba bo mosima a Mokotppi
Moja tša ka a di lôtôle matsoba a tsôna,
A tshelwa lekurung modiyadiye
Mónna 'a tshetšwe mohuri ha a tšhabe,
Ke lwa ka hore ba ntšešela tšešo
Ke ngwana monênê nka se bapale
Motswala 'a mohumaneni kgaudi-ka mphaka

2.

Monna'a Mapitso, tswetše ya Matome Maholofetša;
E re le ho e se na nafsī,
Selemo, badisa ba homa e tlo hangwa.
Bo ngwana nto ya dikwena, theledi,
Le bo Mokiditi a ha Ngwako 'a Lesetša,
Le bo 'Mapotonko a ha Thobakgale
Le bo Mokgatla a Mabuša-a-Mokgalahadi
Mmamafa a retwa meabelong
Hare ha madira, makôkô a tletše
Kgamêlô ya ho hangwa ke madingwane
Le se re ha mmamafa ke ha Piti,
Piti a ha lipitimetša Baloi
Baloi ba ka ba bolêla thaheng,
Bo Kganakga le bo Ngwako-a-Motepa.

3. Sereto sa Bolobedu ka Mor. Kgašane, motlogolo wa mokgalabje
Kgašane wa go hwela & tumelô.

Rena re Balobedu, re ile re le Bokgalaka,
Ra re tshwii! ra leba Sedibeng sa Meriti-mebedi
Sa sodi la Tlatša,
Agee, agee, ba re: ke maila-fsifsi la Borôka
La ifala, pula ya na.
Morôka o se re o bona o bolaile leotša
Wa ubêla motswapô, peu ya mobogo
O ilo e fiwa ke mang, ke sethipula
Mašiši lekuthu la masweni Maswening!
Thepuri mong wa Moduheng, ke Modukoloha
Le thaba tša Tshwalê, go na e le
Maanô a go ya Tlatša, badimong ba gabo
Tau di lle mabotla Sefame, Badimong ba ga Rrangwane.
Mothakgadi, morodi wa Sesotlêla
Sila motsoko le sephotwa re a tloga
Ga Mmamogolo ga di ya

4. Borôka o bone Kolobê,
Ya šibašiba e šia dimpya
Mna ke morwa wa Maphiti ditabeng
Seale o homoletšeng, o dutše byale
Ka ngwana wa tšhiwana,
Phiri tšhaba mesô. Morwa Manthopele,
Moloi ga a bonwe ka mahlo,
Pula o neša ka rata 'agwe
Ke Magathollê tlapa la go gatholla dikgôši
Setsane kgoši melogeng
Modula-thokô ipoloke, gare
Go dula dikokotla, diapara dithêbêlê,
O se re ge o elile, wa šta o e ja
Dipelo, di a ila.
Ga di jewe ke bana ba go etša wena!
Ke lehlapa go lema,

5.

Go ja le phala le bašomi.
 Gona! Gona!! Gona!!! uwee!
 Maulwe Bokololaka hlaka la thuri,
 Ka ya ke ja setsepa,
 Ka ba ka boya ke ja setsipa,
 Sa ga Ramatlodi.
 Ke rile ke bowa madifong,
 Ka kgahlanetšwa ke mothakgadi
 Wa ga malomi, a opela ka bothakga
 A re: Sepaopao ntšha "nkōkō,"
 Ka re ke sešope sa go hlapa
 Ka hlape ka molêlê wa sakone
 Mmphe, mphe e ya lapisa,
 Mogolo o kgonwa ke sa gagwe
 Modikana, Modikana, pēpa ngwana re ye gae,
 O a le bōna le a dikela,
 Bokankatla bya morwa Sekgota
 Ka tsoga ke bona thaba sefahlogō

6.

Dikayō - Idiomatic expressions collected by me at

different centres from the old people:

1. Go gegeya - go dira motho setlaela
2. Go nthlotla di ganong - go nnyaka dilala
3. Go kōbōnya - Go bolela le motho taba ka mahlo
4. O se ke wa re "po" - O se botsê motho selo.
5. Thopa di molaleng - Ke motho wa go hloka sephiri
6. Ke mpya le phiri - Ba hloyane
7. O na le mahlo a mantši - Ga a na boemō
8. O kgotlile semana - O rumulane
9. O tšhela noga ka mabu - O rumulane
10. Ke ššbē-ššbē - Go ekatlilwe
11. A e tshwe lebya - Fokotša bogale
12. A e tshwe lerapo - A ke o iketle
13. Seatla godimo ga se sengwe - Go rapela
14. Tšweni e se nago gayo - Sehloka gae

15. Molwa a dutše - Tlala, boloi
16. Seila leretha - Sethakga
17. Go hlaba thedi - Go kokobana
7. 18. Di re tlatlabaletše - Di re paletše
19. Molato ga o bole - Taba ga di feleli sa ruri
20. Go thea phiri - Go lalela selo
21. Ke tlabane - Di padile
22. Tadi e amosa, e amusa tatsane - Mosegare o mogolo
23. Go tšhela phori mahlong - Go fora
24. Mabare-bare - Ditaba tša mehlamu
25. Pudi tša tsela - Taba tša bo ke-koele-ba-re.
26. Moithagaraxi - Moitatodi
27. Ke lefofana - Ga a na bošmo
28. Mogo o ya swa - Re a ja
29. Ke nthome ke go rone - Ngwana-mogana-go-rongwa
30. O na le lwayo goba lwao - Ga se go sepela
31. Re e bone e letše - Re lahlegile.
32. Di re tlatlabaletše - Di re paletše
33. Di nyeli ke tampa - Ke tše ntši
34. Ke moeng o etetše mang? - O amogetswe ga mpe
35. Dešego ga di tšhollelane - Ga ba phalane
36. Nta malomela kobong - Sehvirihuiriri
37. X Leubaubane - Setlatla
38. Go phaphaša mahlo - Go hlalefa
8. 39. Go tšeyšga - Go sepediša
40. Go hwibitša mahlo - Go befelwa
41. Ke nkho ya gago - Ke morwalō wa gago
42. Go ja Leonyana - Go naneketša motho
43. Ke sephoko - Motho wa mafolofolo
44. Ke tša 'gola se tee - Di tawetšwe baka se tee.
45. Go špa lenaka - Go iša madume
46. O mphaletše - O nthelle
47. O ja di sa theogeli - Ga go boekštlō
48. Di ya serimong - Di ya mafelelong

49. Ke kgabagare - Ke gare-gare
50. Ke mahlakana-sêla - Ba hlakahlakane
51. O phomogile mmala - O nonne
52. Go tsikitlanya mēno - Go lla ka bohloko
53. Go ja ke go jêlêla - Go ephsina
54. Ke moepa patša - Ke setlatla
55. Tlakala sa fofa - ya sepela
56. Go dira tša phaka - Go dira tša go se tsebalege
57. Monna ke lehlwalerwa - Ke e mo šoro
58. Ke kgomo ya mmofu - O bolêta
9. 59. Ema senna - Dira ka go tiya
60. Leihlo ke leihlo - Go itifetša
61. Go tekola dintu - Go befelwa
62. Ke seboku-boku - Go dira ka bofofu
63. Ke setiya godimo se tiya ngwana moloi
64. Go tanya motho
65. O letše malalatlê - A se a robale
66. Ntsu la lehlabula le tee - A re kwaneng
67. Go thula sekuto - Go bolela thopa
68. Go kgona senku - Go homola
69. Go katela setsiba ganong - Go gapelêtsa
70. Go tšhela ka mabu - Go senya ditaba
71. Go efa le ka diatla - Go tenwa ke go katana le taba
72. Go ya lesolo ka diatla - Go hloka tša go dira,
73. Go kgapa puane - Go leka go efa.
74. Ba sehlike ba lekantši - Ba beakantše
75. Go foafoa - Go se kwe ga botse.
76. Ke tša phaku - Ke tše di sa kgahleng
77. Mogatša moeng ke mpa - Fa moeng dijo
78. O lekana ke mogopyana wa gagwe - O re ke mogolo bjale
10. 79. O bolaya ke setsiba - O rata basadi kudu
80. O medile diphego - Ke segafinyana
81. Digo ga di tšhollelane - Ba swana, ga ba phalane
82. Tshetlo e huile le moludi - O homotše

83. Re kgahlanang byang bo ka re mele - Re tlo bua
 84. Gwa swa dikgong gwa šala molōra - Ba lwa ruri
 85. Go beya mkganya phatleng - Go palelwa
 86. Ra nwa meetse ra kgolwa - Ra ušwa pelo
 87. O tsentše maoto ka legapeng - O itharile ka taba
 88. Tsebe ya kgaufsi e ya ikwela - O ya kwa ka noši
 89. Ga a rate go lalwa ke kgang - Ga a rate phenyo
 90. Go gana ga mogolo ga se nnang - Hlokomela kudu
 91. Go fenyga ga se go lēma dinaka - Hlokomela boemo bya motho
 92.
 93. Ke motho go beng - Ga se motho wa selo.
 94. Ke garetse - Re paletšwe
 95. Ke nketsere - Ke moleko
 96. Ke a o kgoši, o tlala - Madumela tšohle
 97. Tontoša mkgopana tšhwene - Go fotlela mogobadi
 98. Di wile mpherefere - Di eme ga mpe
 99. Go roma mosasa podile - Go gakantša motho
 11. 100. Go hlanola dinao - Go kitima
 101. Boomo ga bo agi motse - Hlokomela se o dirang
 102. Go ya ka nagorō ga se go tšwana
 103. Madulo ga se a rōtō - Se dule felo go tee fela.
 104. Sirošang dibešo - Lotang ngwana eo
 105. Le se fiše - " " "
 106. Nama-nalo - O no dira byalo
 107. Go roma kgwale ditshelong - Go diega
 108. Go phola mooka ka serethe - Mahlatse
 109. O e kobetše - O e kweditše
 110. Go hlamula - Go bolela mehlamo fela.
 111. Go loma tšōbā - Go sebāla taba
 112. Mothabisa mxx tšhewana - byalwa
 113. Kgomo e kgwana - Puku
 114. Ba emelane sepitša - Go emela weno ke maaka
 115. Tša mahlale ke lahlile - Ke lahlile
 116. Ke se-mphete ke go fetō - Go phekgisana

116. Ke se-mphete ke go fetê - Go phekgisana
 117. Go nwa meetse wa kgolwa - Go fenyega
 118. Ba mo gabeetsa - Ba go tlaetsa
 119. Ba gagarana - Ba bolayana
 12. 120. Go tsaroga phoka - Go hlalefa
 121. Go šma matsara - Go phafoga
 122. Se biletšwa se a rōba - Senyatše pitšo
 123. Go bonya - Go laetsa ka mahlo lerato
 124. Ke mponeng - mo ikgantšhi
 125. Seatla kobong - mpho ya go loba molato
 126. O na le hlogo e boleta - Ge motho a swara kapela
 127. O ya fotla - O bolela ga mpe
 128. Go bolaya mabšlê - Puno e botse
 129. Ba lala le e ntsho - Ga ba na selo
 130. Ke ya hlobašla - Go hloka boroko
 131. A di be mogatla khuiti -
 132. O x tšhetše pudi mmapa - Ga a sa itshwenya

13. Dikšto from 3 old people of Galane.

Kgatlela, kgatlela ngwanaka
 Ana maloba ke rileng?
 Ke rile kgatla bogobjana.
 Bogobjana bja makhurana,
 Bo sasa re ya mogolatse,
 Re yo hwetša manong a letse
 Manong teng le laletšeng
 Re laletše ba ga Kgasago
 Ba ga kgasago ke baloi
 Ba loile phiri-motsena
 Phiri matsena ka 'šoba
 O re o tsena o gogobe
 O se kgopye ke lehonyana
 Legonyana le kgope monye-motse
 Monyemotse a tšie patana
 A tšame a le eka-eka.

14.

A le eka-eka a ya nokeni
 A fihla a tsoše polomeetse
 Polomeetse e tsoše kwena
 Kwena e tsoše difefehla
 Difefehla tša banyana
 Motho toge o ya le noka
 O se ntšhošetse nong ya ka.
 Nong ya ka nong thamakga
 Motho wa yona wa tseba
 E re tswiri e re tswêrêrê
 E re sedibana se mmoto ola
 Ke kwile se re kwete-kwete
 Moruleng wa Mathabathe.

2.

15.

Mo moše keno ke lekgopathala
 Lona le diang?
 Le bolaya kgaka
 Kgaka le isa kae
 Ke yo fa moneri
 Moneri kgaka' a ji
 O ja sekurufi
 Sephara-mohlaka
 Selo sa rialo
 Sa bo kgôthô tšhaba
 Kgôthô ke tšhabang
 Ke tšhaba kuruswana
 Kuruswa - Madiba
 Mabêlê a ke je
 Ke nwa meetse fela
 Kunkuru-api
 Kurapi ya piladi
 Piladi ya medupi
 Medupi parakgopa
 Morotolo tsiyo
 Mogana a se na leina

3.

Tōmpani tōntōpa šo
 Matukulu-pedi
 Ga bo malete
 Mahlobolokwana a bo kgomo
 Tša bo magapa ke gapele
 Ke gapišitswe ke phōgōlō-kali
 Koli, koli mošilwane, koli

16.

4.

Kanka bo mma ba ile kae
 Kanka, ba ile ga sehlaku
 Kanka sehlaku phalaborwa
 Kanka phalaborwa'a malatši
 Kanka malatši a mma ka thopa
 Khunwana ke rile ke tla thopa
 Khunwana ka bōna ka se roba-roba setšwela
 Selo sa mahlwana a dithotwana
 Ra re o huile ke ile maralokō
 Ka re ke lla ba re ngwana homola
 Ngwana homola Rangwaneago šo
 Ke Rangwane wa eng mo ja a ntima
 Mo ja a ngwathela seatleng
 O phala ke malome nkukutana
 O be a mphe le mogopo ke gori.

17.

5.

Katampela ka leba ga mahlare
 Sehla, sehla nkani še ba ba tlile,
 Se ba ba tlile ba rwele hlora sa kwena
 Sehlora se ya le noka,
 Ke rile ke šna, ka bona kgalamolopi e ntši
 Thataneng, e bōna ge bo nku ba goroga
 Le bo pudi ge ba gōrōga
 Le bo kgomo ge ba goroga
 Sebokwana o bina koša-kgolo
 Balekutwana o bina kulškulš.

6.

Katampela tampela malo
 Ka ya ga mpedi a šiko
 Malo, ka humana kgomo di gangwa
 Ka humana kgomo di gangwa malo,
 Kgomo di gangwa ke banyana.
 Malo bašimanyana ba ile kae?
 Ba ile go tšhoša maeba
 Maeba bo hlauhlagane
 Hlauhlagane ka mafuri
 Se aga ntlo ka boduto
 Mathaka re tla ka go tsena.

18.

7.

Ka re thaa-thantha ka re thaa!
 Ka re tšhipi e tšwa molete
 Molala-thaka ba dianō ba di tsela
 Mosidi-ešo mphetla nōka
 Le nna monye ka phela nōka
 Dithatapano tša magola,
 Le bo kubu le bo kwena.
 Sengwe sa re bale ke bo mang?
 Sengwe sa re bale ke bo Lekgotwana
 Sengwe sa re bale k ba dirang mola,
 Sengwe sa re ba nwa pulumeetse,
 Sengwe sa re nke re ikele,
 Sengwe sa re nna kea lwala
 Sengwe sa re o kwa eng wešo
 Sengwe sa re ke kwa noka tša ka
 Sengwe sa re nke re go thobe
 Sengwe sa re o ka nthōba nka hua
 Sengwe sa re wa hwa o ōnyane
 Ka ōnya beng ba ka bo mma le bo papa.

19.

8.

Ke rile ke le no thabeng

Ka kwa mokgošana o lla

Ka fologa ka tšea thšbš

Thšbš le lerumo

Ka hlakana le Rankikita

Rankikita a swere nama

A swere nama ya sebete

Ka re nko nthšegšle

A nkoma ka seletswana

Seletswana sela sa gagwe

Ka se tšea ka ikomšla

Mogopye hlakana le a swa

A go swe go swa serutse

Serutše sa bo katiela

Katiela wa bo mohumanti

20.

Mohumanti a bo ngwšta

Ngwšta o tšwa kae

Ke tšwa ga Terua

Wa humana'ng?

Pelana pedi

Di nwa meetse

Ka kga lehlakana

Ka tia-tia

Se tie kudu,

Malšpšlšdi

Dilo tša borwa

Phutu-mmaio

Ma-tšwa-ka fase

9.

O khutšeng? Ke khutše tite

Tite? Tite Laka

Laka? Laka wešu

Wešu? Wešu kama,

Kama? Kama Mmaku

21. Mmuku? - 'muku tšhatšha
 Tšhatšha? - tšhatšha mali
 Mali? - Mali tliša
 Tliša? - Tliša lle
 Lle? - Lle tihapi
 Tihapi? - Tihapi suduba
 Suduba? - Suduba koko
 Koko? - Koko mošito
 Mošito? - Mošito kgwale
 Kgwale? - Kgwale fofa
 Fofa? - Fofa leba
 Leba? - Leba mukurukuswana

22. Kopelo ya go lela ngwana

(Ka Mmafolo-ngwa-Ranokgopa)

O - - we - - eie - - eie - - eie - -

Ekhumolele ngwana'eso

Ngwana lla še morale

Nka mo lahla ka mafuri

Ka lahla le thatšhana tsage

Thatšhana tsage tša dipudi

Ka epepulela lehlaka

Lona le seake le lla

Le lla ka mohla phefo

Ki - - ei - - ei - - e - - - -

2. Ya go sila

Kadiana e fedile, aoa - aeso

E fedile - aoa aeso - etc

23. Ya letsena

Mo mohlweng o - - re ya ka

Hlogo ya motho (repeat)

m - r.d - r - l, d - r:d.d - l.s-

Ya ngwana ge a homotšwa

O we - we - weie -

Homola nnake weie

24. **Mnake ya mma weie**
O bethile ke mang monnetho!
Tampa u-we - Tampa!
Ke ya go mma mafemong,
A yo nkapiela lewana.
Ka pitsana ya nkgetlwana
Ka tsana ke ja ke lla!

Tša Letsama

A re etšeng ge re ja
A go ngwana a go monyana
A go ngwana go tšwa bodibeng

Ena ga ke moloi wa batho
Yo a sa lemeng ke moloi wa batho!

25. **Dišana tše dingwe ka Mokgalabje Mohlotšhana**
le Bosoga le ba bangwe.

1. **Tloga tloga e ya rōba**
Nonyana tloga-pele e tšewa
Ke pekwa (Think before you leap)
2. **Ngwana monna mola o tšea**
Kgorong. (ngwana: molao o tšea bagolong)
3. **Go bolela ga se go lema**
(Go kwa ga go dulelwe)
4. **Maradiradi mahlwana' ngwetši**
'Mona di mosegō.
(Ngwetši e tšea molao go mmatswale)

26. **Sebetlwa se betlwa bathong**
Mahlasedi a tšhōla batho
(Dira selo pepeneneng ka lokologo)
6. **Mogadibō mpoule go šita le**
Gare ga batho o se ntheme ka legare
(O ka ntseba, fela o se ntshenye pele ga batho)
 7. **Kgomo ya lema e lemile**
Go lemolla e ya gana
(tloga tloga e tloga kgale)

Kolobe ya lešala morago,

Mampya a ya e gobōla.

(Go se phakiše mohlomong go na le kotšhi)

27.

Phukubye ya mnto e kgole,

E ja e lebile malaka

(Ge o etetše, peloe fela e le gae)

Selepe ga se ithemi - Motho a ka se ipolae

Maseka go sekana a pele,

A morago a tšea ka tsela

(Mafihuti ga se makgona, makgona ke maboeletša)

Bosego bo lle tlou le dinaka

(lesuifi ga go sepelegi)

Mošlētša serathana, o re

Ka moso se nkēlētšwe

(Thuša ngwana byaneng, o tla go thuša bogolong)

28.

Go leka noka ga se go wēla

(Leka tšohle, o se ke wa re o tla palelwa)

Serokolwana se senyane se ikoketša

ka Monkgo wa sōna

(Motho le ge e le yo monyane o tsebega ka mediro)

Mafatofato a kgwale ke a moswana

(Dira modiro ka go tsogela)

Legōtlo le le masōlo mabe, le wetše ganong ga setsetše

(Ge o sepela kudu, o wela kotšing)

29.

Moapara tshipi o ya inyawela

(Mosenyi o ya iponatša)

Mokgonyana tšhologa, tša bogwe di a ya

(Mokgonyana/thuše ba ga mmatswala wa gwe)

Phalana tša kgole re bala matlalo

(Ge dikgomo di ile mafiša - re bala matlalo ge di hwile)

Metse go swa e batamelaneng

(Go no fapana ba ratanang)

30.

Se rute phaga go nanya,

Go tšhetšhema ke ga yona (tloga tloga e tloga kgale)

Maoto a kgōbē ke bana

(Bana ke bathuši ba batswadi)

Leihlwana le tee le hloilwe ke selabi

(Ka baka la botee, ngwana o wela ditsietsing ka
ge batswadi ba lebeletše yena fela)

Phuti e tšwa dihlooding,

Go tšwa ka madi ga go loko

(Itote, o tšwe kotsing pele ga lebaka)

31.

Mollo o fisa baori ba ōna

(Motho o buua se a se byalago)

Tšhipa e tswile morokolong,

Ya lata nkwe morōbōng,

(Mabala a tla ka go swana, o ka se tsebe modidi
goba mohumi ge ba le gare ga batho)

Mongwaela kgama ka ntswe

Mo leseng a e ngwaele

(Mosenyi o senya sa gagwe)

32.

Sago la moeng le bewa ke mong

(moeng o anogelwa botse ke mong wa gae)

Matsogana mabedi re a gana go jeng

(Re rata batho bu bantši ba dira - e sego go jeng fela)

Khudu e makōka mebedi e pharoga a noga

(Motho a se pate dilo di pedi ka nako e tee)

Bo ja kgomo ke boya kgomo

33.

(Monwana o lemetseng go gora o segōpō)

Senakangwedi ke seboko,

Thētō ke mmutedi

La duma le bitša dingwe.

Moruswana motshela legora o bitša o mongwe

(Ge o dira botse - o tlo direlwa ga botse)

Go lemala ga namane ke go lala le mmayō.

34.

(Dirairai goba dinyepo ka mokgekolo wa ga galane)

1. Mokgalabje o ukametše nama (molaba)

2. A mma, sefetsa mabêlê a tletše sešego (lwala)

3. Gōtlwana la mpana tšhwana le fetša mabele a mme sešegong
(lwala)
4. Namane ya tate e itioletšwe ke kōta tše tšhwen
(leleme gare ga meno)
5. Pitšana ya matsheba, se apoa se tšholla - peipi
35. 6. Dilwana tša boswa di a hlola, khukhu e rwele motho (Leotwana)
7. Wa kgeritla sekgekolwana mathuding (Pula)
8. Nnamolle ke namile, leoto laka le šita batho (Tsela go
kgopama)
9. Ramodikwa o dutše phateng o lesa phuti di fela,
(nko ge e lesa namila a e tšwa)
10. Ke hlapa le mmangwana, a nkomšla pele (Ke lefsika)
36. 11. Kgomo ešo ya go makatša ke e gana le ka ditsebe
(ke mokgopha ge o tletše mafsi a šna)
12. Ga maoto motswalaka, fela re yago ga se fano.
(Ke tsela botelele bya yona, gagolo ka maoto)
13. Dikolobe tša mmoto ola di re hlodi, di boele (Ke legadima)
14. Se ile kgōtšetšē sebata ka mo pharong tša mafsika
(Leleme gare ga meno)
37. 15. Mogapa mogolo ke wile, kala tša leba moletlane
(Ke ge mogolo a hwile, ba roma batho go bitša ba gabo)
16. Tšhemo ya papa ke ye kgolo, go metše lebšlš le tee, fela
dikati ke magššōgššō (Ke kgwedi le dinaledi bošego)
17. Lehuidiring go ya duma, gwa se tle dira go tla tšie
(Ke go duma ga mollo ge hloga e swa, la hwetša e le mollo)
38. 18. Monyana ya matšekētšške, matšai e bea ka fase (Ke ditlogo)
19. O pelo mpe manamela, motho ga a lale segoreng ke hlong ge
e hwetšwa e kokobetše lehuiting - Ba re e na le pelo empe.
20. Morongwana mapatla tsela - (Ke mabitsana a sego, ke
dikgabisa tša sesotho mo segong)
21. Kgwadi - Kgwatšana e huibitswanyana, se šika le mabōtō
(Ke tšhitšhiri ge e šika le mabōtō)
39. 22. Fateng sa ga madiba mosotho o rwele thunyane
(Ke mokgobē lehlabula ge o thuntše maloba a botse)

23. Sekiba-kiba se kibile, le ga matlala se kibile
(Ke pula ge e duma)
24. Di a fologa dikelekete, dilo tša meriti e meso
(Ke ditšhweni)
25. Ke re ke dikologa mookana gadintswentswe ga ke mmone
(Seštsé o ka se se bônš)
40. 26. Mokgalabje wa gesu o betla mpheng, mabetledi mo a welago
gona ga re a bone - (Ke motho ge a etšwa lefatla)
27. Ka gotšá mollo, ka koloing ya se swe (Ke peipi)
28. Dintlo tša gesu ga di tswalelwe - (Ke dinko)
29. Bana ba nkiti ba ya bina, nkiti yena ga a bini
(Ke kala tša sehlare ge a bina, kutu ga e bini)
30. Se rile se se na molomo meetse sa a tšea kae?
(Legapu)
41. 31. Bo khunagadi ba lekolwana melato ba ya rerisana
(Ke menwana ge e somisana)
32. Nto e botse ka ntlong, nto e bogwa ke ditšhaba
(Ke ngwana ge a sa ko belegwa)
33. Ba re se rile "Kgari"! nosegare, sa buša matšema go lema
(Ke sello ge batho kgale ba le temong, motho a hlaba mokgosi
mme ba boye)
34. Setlaka se wa temong, beng ba temo ba ya tšota.
(Ke sefako ge se sentše mabele.)